

ТРАНСПОРТНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

УДК 37.014

КОМПЕТЕНТНІСТНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

Н.Ю. Шраменко, проф., д.т.н.,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. З'ясовано, що забезпечення якісної вищої освіти ґрунтується на компетентнісному підході. Визначено суть ключових компетентностей особистості фахівця транспортної галузі. Запропоновано основні напрями щодо забезпечення якості підготовки фахівців транспортної галузі з позиції компетентнісного підходу.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, фахівці транспортної галузі, якість освіти, результати освіти.

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД КАК ОСНОВА КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ
СПЕЦИАЛИСТОВ ТРАНСПОРТНОЙ ОТРАСЛИ

Н.Ю. Шраменко, проф., д.т.н.,
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

Аннотация. Определено, что обеспечение качественного высшего образования основывается на компетентностном подходе. Определена сущность ключевых компетентностей личности специалиста транспортной отрасли. Предложены основные направления по обеспечению качества подготовки специалистов транспортной отрасли с позиции компетентностного подхода.

Ключевые слова: компетентность, компетентностный подход, специалисты транспортной отрасли, качество образования, результаты образования.

COMPETENCE APPROACH AS THE BASIS FOR TRAINING QUALITY OF
TRANSPORT INDUSTRY SPECIALISTS

N. Shramenko, Prof., D. Sc. (Eng),
Kharkiv National Automobile and Highway University

Abstract. It has been determined that the provision of quality of higher education is based on the competence approach. The essence of the transport industry is specialist's competencies. The basic directions to ensure the quality of specialists training of the transport sector from the point of view of the perspective of the competence approach are offered.

Key words: competence, competence approach, experts of the transport industry, quality of education, educational outcomes.

Вступ

Головним завданням вищих навчальних закладів на етапі входження української освіти у всесвітній освітній простір є забезпечення

високої якості професійної підготовки студентів [1]. При цьому потрібно модернізувати зміст освіти та переглянути цілі й результати професійної освіти [2].

Процес професійної підготовки студентів транспортної галузі України, у т. ч. за спеціальністю «Організація перевезень і управління на транспорті», характеризується процесом інтеграції в європейську систему, сучасними тенденціями соціально-економічного розвитку країни, урахуванням мінливих умов глобального ринку, прискоренням темпів розвитку суспільства та загальної інформатизації середовища.

З боку роботодавців висуваються всезростаючі вимоги до підготовки професійних кадрів, а саме: наявність системних знань та комунікативних якостей; здатність до самоорганізації; вміння креативно мислити; здатність до ефективної праці в умовах глобального ринку.

Отже, потрібно впроваджувати інноваційний підхід до організації процесу підготовки фахівців транспортної галузі, який би враховував вимоги роботодавців, з одного боку, та цільові орієнтири вищої освіти, з іншого.

Аналіз останніх публікацій

Вітчизняні вчені значну увагу приділяють проблемі компетентнісного підходу в освіті.

Науковцем [3] компетентнісний підхід розглядається як такий вид змісту освіти, що не зводиться до знаннево-орієнтованого компонента, а передбачає цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, компетенцій.

У літературних джерелах представлено достатньо велика кількість трактувань понять «компетенція», «компетентність» [3-5]. Аналіз джерел показує, що усі запропоновані вченими визначення зазначених понять не є суперечливими, а взаємодоповнюють одне одне.

Дослідники доводять, що поняття «компетенція» і «компетентність» є різнорівневими, взаємопов'язаними та взаємозалежними [6], тобто компетенція реалізується в компетентності [7]. Науковці приходять до висновку, що одним з результатів освіти є набуття людиною набору компетентностей, потрібних для діяльності в різних сферах суспільного життя.

Автори розглядають компетентність як інтегральну характеристику фахівця, яка визна-

чає його здатність швидко адаптуватись до професійної діяльності та вирішувати конкретні проблеми, що виникають у різних сферах життєдіяльності на основі використання знань, навчального, професійного і життєвого досвіду відповідно до сформованих ціннісних орієнтирів [8].

В наукових публікаціях компетентнісний підхід розглядається як основа модернізації освіти [9], як інноваційний підхід до організації професійної освіти [10], де увага зосереджується на результаті освіти, а не на процесі.

Суттєвим є проведення дослідження [6], де визначено, що компетентнісний підхід потрібно розглядати не лише як засіб оновлення змісту освіти, але й як механізм приведення його у відповідність з вимогами сучасності.

В цілому, суть компетентнісного підходу полягає у практико-орієнтованій спрямованості освітнього процесу.

В [11] розглянуто особливості впровадження компетентнісного підходу у практику навчання та зазначено, що в останніх наукових дослідженнях склалася стійка тенденція утвердження не лише поняття "компетентнісний підхід", а й осмислення його суті, оскільки реалізація компетентнісного підходу базується на розумінні, що прогрес людства залежить, перш за все, від рівня розвитку особистості.

Аналіз наукових публікацій показав, що спостерігається значне розходження у змісті й номенклатурі основних компетенцій у різних галузях освіти. Це свідчить про те, що дослідження компетентнісного підходу та визначення стабільного набору ключових компетенцій необхідно проводити залежно від типу вищого навчального закладу.

Мета та постановка завдання

Метою публікації є визначення напрямів із забезпечення якості підготовки фахівців транспортної галузі з позицій компетентнісного підходу.

Задачами дослідження є:

– визначення суті ключових компетентностей особистості фахівця транспортної галузі;

– визначення напрямів щодо підвищення компетентності фахівців транспортної галузі та забезпечення якості професійної освіти.

Виклад основного матеріалу

Базуючись на положеннях Закону України «Про вищу освіту» (№ 1556-VII від 01.07.2014 р.) та враховуючи умови інтернаціоналізації вищої освіти і вимоги сьогодення щодо підготовки висококваліфікованих фахівців, виявлено необхідність оновлення змісту вищої освіти та розробки заходів із забезпечення якості підготовки фахівців.

Слід зазначити, що підвищення якості вищої освіти потрібно здійснювати з позицій компетентнісного підходу, який передбачає відповідність професійної освіти і потреб ринку праці.

Науковці відзначають, що результатом підготовки фахівців з позицій компетентнісного підходу є сукупність загальнокультурної, загальнопрофесійної та спеціальної компетентностей особистості фахівця [6]. Отже, потребує визначення суті ключових компетентностей особистості фахівця транспортної галузі.

Загальнокультурна компетентність формується в процесі освоєння блоку гуманітарних дисциплін, з яких при підготовці фахівця транспортної галузі визначальними є:

- філософія, що сприяє ефективному формуванню світогляду, культурно-ціннісних орієнтацій, цілісному засвоєнню спеціальної теорії, що обумовлює підвищення рівня системності;
- іноземна мова й, насамперед, ділова іноземна мова з активізацією спілкування на професійні теми;
- економічна теорія, що є основою для професійно-орієнтованих дисциплін;
- основи права, де повинно формуватися уявлення про нормативно-правову базу на транспорті, що обумовлює професійний підхід при транспортному обслуговуванні.

Загальнопрофесійна компетентність відображає специфіку конкретної професії й формується в процесі освоєння блоку фундаментальних дисциплін, необхідних для всіх спеціальностей. Із блоку фундаментальних дисциплін для фахівців транспортної галузі визначальними виступають:

– вища математика – ключовий предмет для оволодіння навичками логічного мислення й критичного аналізу;

– математичне програмування - істотно сприяє вирішенню практичних задач при оптимізації транспортного процесу і його елементів, а також обумовлює прийняття раціональних рішень у ринкових умовах; розвиває творчі здібності, що необхідно для системного підходу до процесу навчання;

– комп'ютерна техніка й програмування - прищеплює навички творчої активності та ініціативи, розвиває здібність до пошуку та узагальнення інформації, роботи з персональним комп'ютером, “офісним” і прикладним “предметним” програмним забезпеченням, сприяє освоєнню новітніх інформаційно-комунікаційних систем і технологій (електронні бази даних, Інтернет і т.п.).

Спеціальна компетентність передбачає освоєння дисциплін спеціальності (профільної підготовки) в сукупності з практичним стажуванням на базі підприємств транспортної галузі.

Впровадження компетентнісного підходу до підготовки майбутніх фахівців транспортної галузі передбачає:

- визначення цілей професійної підготовки фахівців, що спрямовані на розвиток здібностей студентів щодо вирішення професійних проблем і задач із використанням знань, вмінь та професійного досвіду;
- внесення змін у зміст освіти з огляду на підсилення фундаментальної підготовки та впровадження практичної спрямованості професійної підготовки;
- застосування сучасних технологій навчання;
- оцінювання результатів вищої освіти, які полягають у здатності вирішувати професійні задачі різної складності.

Отже, необхідна розробка положень та новітніх стандартів щодо заходів із забезпечення якості вищої освіти, які спрямовані на підвищення компетентності майбутніх фахівців та здійснити оцінку результатів застосування цих заходів, а саме:

- розробка критеріїв, показників та рівнів сформованості комунікативно-мовної компетентності студентів, розробка критеріїв оцінки її якості, в тому числі з позицій знань ділової іноземної мови, економіки та права;

- удосконалення стандартів фундаментальної підготовки студентів, у тому числі з позиції вивчення різних мов програмування, основ комп'ютерного моделювання й освоєння новітніх інформаційно-комунікаційних систем і технологій (електронні бази даних, Інтернет і т. п.);
- розробка стандартів формування певного рівня професійної компетентності студентів із впровадженням практико-орієнтованих підходів, що дозволить випускнику бути конкурентоспроможним на ринку праці та активно інтегруватися в обрану ним професійну сферу з метою подальшого професійного самовдосконалення.
- розробка інтегральних критеріїв та показників оцінки професійної компетентності студентів та рівнів її сформованості.

Таким чином, пропонуються основні напрями щодо забезпечення якості підготовки фахівців транспортної галузі з позиції компетентнісного підходу:

- забезпечення гуманітарної підготовки студентів для підвищення рівня комунікабельності та поглиблення знань ділової іноземної мови;
- забезпечення фундаментальної підготовки студентів із позиції вивчення різних мов програмування, основ комп'ютерного моделювання й освоєння новітніх інформаційно-комунікаційних систем і технологій, що зробить навчальний процес цікавим та мотивованим;
- розробка заходів для професійної підготовки майбутніх фахівців на базі підприємств та організацій під час проходження виробничої практики;
- спрямування теоретичних курсів та науково-дослідної роботи на систематизацію й подальше поглиблення знань і практичних навичок. Тільки системний підхід при вирішенні комплексних наукових та інженерних завдань дозволить отримати найбільш ефективні результати;
- формування в рамках окремих дисциплін «проблемних» лекцій, де розглядаються питання від класичних теоретичних підходів до практичного впровадження сучасних наукових розробок;
- застосування розвиваючих технологій навчання: ігрові технології; імітаційно-ігрове моделювання технологічних процесів, мозковий штурм, проблемне навчання, методи навчального діалогу й навчальної дискусії, робота в групах та ін.;

- наближення процесу наукових досліджень і розробок до реальних умов роботи організацій, що використовують передові досягнення науки й техніки. Саме з урахуванням особливостей роботи сучасних підприємств можлива розробка складного наукового або проектного рішення, а також вирішення практичних прикладних завдань різного характеру з урахуванням нових тенденцій і змін на ринку в умовах розвитку євроінтеграції;
- створення умов для обміну ідеями, знаннями, вміннями і науково-практичним досвідом між студентами та викладачами з різних країн;
- сприяння розвитку сучасних освітніх технологій у вигляді розробки дистанційних курсів навчання та віртуальних науково-навчально-виробничих комплексів, які у відео-форматі в реальному режимі часу дозволяють вивчати та досліджувати об'єкти різної природи (системи, проблеми, технологічні процеси);
- розробка заходів для досягнення єдиного рівня якості вищої освіти на будь-якому ступені (молодший бакалавр, бакалавр, магістр) для можливості розвитку кредитно-трансферної освітньої системи (ECTS), що дозволить досягти визнання освіти при навчанні за кордоном та гарантувати прозорість, збудувати мости між навчальними закладами різних країн і розширити можливості вибору для студентів.

Отже, підвищення якості підготовки фахівців транспортної галузі базується на посиленні практичної спрямованості освітнього процесу та характеризується орієнтацією на компетентнісний формат представлення результатів професійної освіти, що обумовлює конкурентоспроможність фахівців на ринку праці.

Висновки

Проведені дослідження дозволяють зробити такі висновки:

- в результаті аналізу наукових публікацій визначено, що забезпечення високоякісної підготовки фахівців транспортної галузі ґрунтується на практико-орієнтованій направленості освітнього процесу – компетентнісному підході, який є втіленням інноваційного процесу в освіту і виступає як механізм приведення змісту освіти у відповідність вимогам мінливої соціально-економічної реальності;

– визначено суть ключових компетентностей особистості фахівця транспортної галузі, що полягає в освоєнні певних дисциплін гуманітарного та фундаментального блоку, а також дисциплін профільної підготовки в сукупності з практичним стажуванням на базі підприємств транспортної галузі;

– запропоновано основні напрями щодо забезпечення якості підготовки фахівців транспортної галузі з позиції компетентного підходу, які спрямовані на модернізацію змісту освіти, оптимізацію освітніх технологій, посилення практичної спрямованості освітнього процесу та покращення результатів вищої освіти – підготовку фахівців, здатних вирішувати професійні задачі різної складності.

Перспективними напрямами подальших досліджень є обґрунтування технології навчання; розробка інтегральних критеріїв та показників оцінки професійної компетентності майбутніх фахівців транспортної галузі та рівнів її сформованості.

Література

1. Ляшенко О. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти / О. Ляшенко // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1(46). – С. 5–12.
2. Кремень В. Г. Нові вимоги до якісної освіти / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2006. – № 45–46. – С. 6–7.
3. Нагорна Н. В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції / Н. В. Нагорна // Виховання і культура. – 2007. – № 1–2 (11–12). – С. 266–268.
4. Локшина О. І. Європейська довідкова система як інструмент запровадження компетентного підходу в освіту країн – членів Європейського Союзу / О. І. Локшина // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1. – С. 131–142.
5. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті / М. Рудь // Вісник Львів. ун-ту. – Серія: Педагогіка. – 2006. – Вип. 21, Ч. 1. – С. 73–82.
6. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі : теоретичний аспект : [Електронний ресурс] / Н. С. Побірченко // Освіта та педагогічна наука. – 2012. – № 3 (152). – С. 24–31. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/OsDon_2012_3_5.pdf.
7. Овсієнко Л. М. Сутність понять "компетенція", "компетентність", "компетентнісний підхід", "якість освіти" у світлі сучасної освітньої парадигми : [Електронний ресурс] / Л. М. Овсієнко. // Науковий вісник Донбасу. – 2013. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2013_2_32.pdf.
8. Зеер Э. Компетентностный подход к модернизации профессионального образования / Э. Зеер, Э. Сыманюк // Высшее образование в России. – 2005. – № 4. – С. 22–28.
9. Зимняя И. А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования? (теоретико-методологический аспект) / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 4. – С. 20–27.
10. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз / О. С. Заблоцька // Вісник Житомирського державного ун-ту: Серія: Педагогічні науки. – 2008. – Вип. 40. – С. 63–68.
11. Часнікова О. В. Компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування : [Електронний ресурс] / О. В. Часнікова // Народна освіта. – 2014. – № 3(24). – Режим доступу: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2607

Рецензент: П.Ф. Горбачов, професор, д.т.н., ХНАДУ.

Стаття надійшла до редакції 31 серпня 2015 р.